

Kamenná boží muka v okrese Šumperk

František John

Z kamene tesaná boží muka jsou u nás jedním z nejstarších dokladů uplatnění religiózní architektury mimo liturgický prostor. Svým stářím je v oblasti vymezené administrativními hranicemi okresu Šumperk předčí pouze skupina smírčích křížů (LANG 1961, Kolektiv 1997: 296 – 298), které náležejí taktéž do souboru drobné sakrální architektury. Z motivů k založení těchto objektů však převládaly funkce vyplývající z tehdejší soudní a právní praxe nad jejich významem pro náboženský život. Nejstarší stavěná boží muka byla pravděpodobně dřevěná, jak lze soudit ze srovnání s ostatními středoevropskými regiony vyvíjejícími se pod obdobnými kulturními vlivy (Paloušová 2009). Vzhledem k relativně malé životnosti dřeva se v našem regionu do dnešních dnů žádná takováto dřevěná stavba nedochovala. Stejným nepříznivým klimatickým podmínkám neodolaly ani původní dřevěné kříže, jejichž stavění na severní Moravě lze předpokládat od období středověku. Jako byly dřevěné kříže připomínkou kříže, na kterém byl na Golgotě ukřižován Ježíš Kristus, měla boží muka připomínat ústřední předmět jedné z pašijových událostí, kterým byl sloup, ke kterému byl Boží syn uvázán a u kterého byl bičován.

S nejstaršími kamennými božími mukami se v okrese Šumperk setkáme v Mírově, kde byla postavena roku 1564. Druhá renesanční stavba tohoto druhu stojí od roku 1602 vedle cesty spojující Květín a Slavoňov. Největší obliby se kamenným božím mukům dostalo v poslední třetině 17. století a ze samého začátku století 18. V tomto časovém úseku představují kamenná boží muka vůbec největší podíl z tehdy stavěné drobné religiózní architektury. Nejmladší barokní stavbou tohoto druhu jsou boží muka z roku 1708 v Mírově. V té době již ale dávali někteří potenciální zakladatelé drobné sakrální architektury v duchu barokní expresivity přednost skulpturám světců. Mariánské a světecké sloupy na severní Moravě byly stavěny od 80. let 17. století. S morovými epidemiemi v letech 1680 a 1711 – 1715 souviselo pořizování soch morových patronů či morových sloupů. Za vzor pro mariánské sloupy v českých zemích je pokládán sloup postavený roku 1650 na Staroměstském náměstí v Praze (ŠORM–KRAJČA 1939), se základními konstrukčními prvky těchto sloupů se v menších rozměrech setkáme již na mnohem starších božích mukách. V období kanonizace sv. Jana Nepomuckého v roce 1729 byly zase hojně stavěny sochy tohoto nejoblíbenějšího světce českého baroka. Boží muka tesaná z kamene v 19. století jsou na území okresu zastoupena jedinou zlidovělou stavbou z roku 1860 v Jedlí, která je z hlediska tehdy nejčastěji stavěných typů drobné sakrální architektury spíše výjimkou (JOHN–PÁTEK 2005).

Kamenná boží muka byla zakládána zámožnějšími obyvateli měst a vesnic. Stejně společenské vrstvy financovaly také boží muka zděná z kamene či cihel. Zajímavými doklady těchto staveb jsou zděná boží muka (v dnešní terminologii kaplička) v Mírově

z roku 1601 a zděná boží muka na Skaličce z roku 1627. Shodou okolností byly obě tyto stavby pořízené na náklad Martina Půhončího z Předmostí, který započal svou kariéru na počátku 17. století ve službách olomouckého biskupa kardinála Františka z Dietrichsteinu. Jako schopný úředník byl velice oblíbený u kardinála, který zajistil jeho povýšení do šlechtického stavu 13. června 1616 a v roce 1623 mu uprázdněné biskupské manství Skaličku udělil v léno (ZAPLETAL 1962). Renesanční kaplička v Mírově je pozoruhodná svým završením, které tvoří kamenná kaplice stejného typu, jaký bývá na pilířích soudobých kamenných božích muk. Kaplici zastřešenou projmutým stanem zdobí z čelní strany pamětní nápis zakončený vlnovkovým ornamentem: LE(TA) • PANIE • 1•601 • W PON / DIELI • PO PAMATCZE • NARO / ZENI • PANNY • MARIE • GEST / TATO • BOZY • MVKA • ODEMNE / MARTINA • PVHONCZIHO • Z / PRZEDMOSTI • PISARZE • DV / CHODNIHO • NA MIROWIE • KE / CTY • A CHWALE • PANA • BO / HA • POSTAWENA. Ze stran je kaplice zdobena reliéfy Malé Kalvárie a nástrojů mučení Ježíše Krista, na římse stříšky je erbovní štítek se znakem kardinála Františka z Dietrichsteinu. Zděná boží muka na Skaličce jsou opatřena dvěma pískovcovými deskami, na jedné je vytesán reliéf Malé Kalvárie, na druhé znak zakladatele stavby Martina Půhončího z Předmostí nahoře zakončený páskou s jeho iniciálami dělicími letopočtem 1627: 1 6 M. (artin) P. (uhonci) Z P. (redmosti) A S. (kalicky) 2 7. Stavba je kryta pískovcovou stanovou stříškou s imitací pálených tašek, která měla původně na vrcholu umístěný kamenný jetelový křížek s datací 1•6•2•7• (JOHN–PÁTEK 2005: 8). Zděná boží muka opatřená kamenickými prvky jsou však výjimkou, většinou se jedná o omítnuté zděné stavby. Ty představovaly pro méně zámožné obyvatele měst a vesnic, kteří chtěli nechat zříditi drobnou religiózní architekturu a nespokojili se s dřevěným křížem, levnější alternativu ke stavbám tesaným z kamene. Zděné stavby navíc mohli jejich zakladatelé stavět svépomocí či s využitím místních řemeslníků, což se projevovalo v častém uplatnění forem lidového stavitelství.

Vedle společenskými názory podmíněné obliby božích muk v čase je u souboru dochovaných staveb patrný také jejich regionálními podmínkami ovlivněný výskyt. Většina kamenných božích muk se nachází v jižní části území okresu, v oblasti, která byla pod vlivem biskupského hradu Mírova. Přímý vliv biskupské vrchnosti na založení těchto staveb dokládají znaky kardinála Františka z Dietrichsteinu na božích mukách v Mírově (1601) a v Květíně (1602). Tyto stavby se zřejmě v následujících staletích staly inspirací pro zakladatelské počiny dalších zámožnějších obyvatel mírovského podhradí a okolí. Druhou oblastí se zvýšeným zastoupením těchto památek je oblast údolí Desné od Koutů nad Desnou po Šumperk. Boží muka zde byla stavěna v souvislosti s čarodějnickými procesy – ať již jako doklad pravé víry jejich stavitelů, který je měl uchránit před inkviziční komisí, či jako památka na jejich nevinné oběti.

S regionálním výskytem kamenných božích muk souvisí, stejně tak jako u ostatních drobných sakrálních památek (GÁBA 1991), k jejich stavbě použité druhy hornin. V našem regionu byla kamenná boží muka tesána výhradně z maletínského pískovce nebo krupníku. Maletínský pískovec se těžil v okolí Maletína a Svojanova od středověku, v kamenických dílnách pracujících s touto horninou byla vytesána všechna boží

muka v jižní části okresu Šumperk. Nejseverněji se maletínský pískovec uplatnil v Šumperku, kam byla ale téměř současně dodána také boží muka vytesaná z krupníku. Tato hornina se těžila v okolí Sobotína a Vernířovic, kamenná boží muka v Rapotíně z roku 1678 jsou nejstarším datovaným dokladem využití tohoto kamene pro sakrální architekturu. Krupník měl výhradní uplatnění pro boží muka vytesaná pro obce v údolí Desné, mimo tento okruh z něj byla postavena boží muka v Hrabšíně.

Technické možnosti zpracování kamene a následná životnost kamenických výrobků spolu s tradicemi kamenických dílen ovlivnily tvarosloví staveb. Zatímco díky ve tvaru čtverhranného pilíře se sraženými hranami doložené na renesančních stavbách a uplatňujících se i v barokním období či sloupky o kruhovitém půdorysu používané od období baroka se v případě vytesání z maletínského pískovce či krupníku výrazně neliší, v případě kaplic je tento rozdíl průkazný. Zatímco kameníci pracující s maletínským pískovcem kaplici zdobili ze všech čtyř stran reliéfy, dedikačními nápisy či mělkými nikami sloužícími k dodatečnému vložení obrázků malovaných na dřevě či plechu, kameníci činní v okolí Sobotína vytesávali do čtyřbokých po bocích profilovaných půlkruhem zakončených kaplic hluboké niky, do kterých byly následně vkládány dřevěné plastiky náboženských výjevů či svatých. Boží muka vytesaná z krupníku byla určena k pohledu z jedné strany, jedinou výjimkou je stavba v Koutech nad Desnou, která byla opatřena dvěma protilehlými nikami. Cenným dokladem dřevěných plastik umístěných do nik božích muk je dřevěná pieta z druhé poloviny 17. století, která byla původně součástí stavby financované z odkazu šumperského měšťana Kašpara Sattlera. Soška je dnes součástí sbírek Vlastivědného muzea v Šumperku. Stavby z krupníku, pro které je charakteristický výše zmíněný typ kaplice, mají průřez dřívku čtverhranný, osmihranný či kruhovitý.

S výjimkou nejstarších božích muk z roku 1564, která tvoří dvakrát odstupňovaný segmentem završený hranol s římsami, sledují stavby vytesané z maletínského pískovce architektonické členění, se kterým se setkáváme nejdříve na stavbě z roku 1602 v Květině. Sokl čtvercového půdorysu, v některých případech odstupněný a svrchu zešíkmený, bývá bez výzdoby a nápisů. Výjimkou jsou boží muka z roku 1667 v Úsově zdobená na soklu diamantovou bosáží a novější stavba z roku 1860 v Jedlí s nápisem na zadní straně soklu. Na renesančních i barokních stavbách na sokl nejčastěji nasedá hranolový pilíř se sraženými hranami, v případě stavby v Úsově je sražením hran vytvořen až osmihranný půdorys pilířku. S toskánským sloupem se setkáváme nejdříve v roce 1672 v Pobuči, současně však přetrvává starší typ dřívku ve tvaru hranolu. Přechod ke hranolové kaplici bývá zvýrazněn čtverhrannou krycí deskou, samotná kaplice bývá nad horní profilovanou římsou zastřešena většinou stanovou střechou, výjimkou jsou boží muka v Úsově zastřešená dvěma křížem položenými sedlovými střechami, v Pobuči, kde zastřešení připomíná cibulovitou báň barokního kostela, a v Jedlí, kde je na kaplici sedlová střecha. Ze středů těchto stříšek původně vyrůstaly kamenné kříže, které se však jako nejzranitelnější část těchto staveb většinou nedochovaly a byly následně nahrazovány kříži kovanými.

U skupiny božích muk vytesaných z maletínského pískovce představuje na kaplici nejčastěji ztvárňovaný reliéfní výjev Malá Kalvárie či ukřižovaný Kristus. V případě božích muk v Hynčíně je na kaplici z čelního pohledu vytesán reliéf ukřižovaného

Krista a motiv Malé Kalvárie je vytesáním Panny Marie a sv. Jana Evangelisty rozveden do bočních stran kaplice. Méně časté jsou figurální reliéfy dalších světců – v Hynčíně je na kaplici vytesán sv. Josef, v Květině (1707) sv. Florián a žehnající biskup bez atributu. Boží muka v Mírově z roku 1564 představují kromě ukřižování další biblické scény – setkání Panny Marie se sv. Alžbětou a Zmrtvýchvstání Krista. Častým námětem, který souvisí s významem božích muk jako připomínky Kristova martyria, jsou nástroje jeho mučení (tzv. Arma Christi), se kterými se ve výzdobě těchto staveb setkáváme poměrně často. Častým motivem jsou také graficky ustálené monogramy IHS a MARIA. Zcela ojediněle je na kaplici božích muk vytesán reliéf monstrece s eucharistií, se kterým se setkáme na stavbě stojící v areálu poutního kostela Božího Těla lidově zvaného Kostelíček v Bludově. Uplatnění tohoto motivu souvisí se zasvěcením kostela a zakladatelskou legendou vyprávějící o ztracené hostii a včelách, které kolem ní v těchto místech postavily monstranci z vosku.

S heraldickými motivy se setkáme na sloupkových božích mukách v Květině z roku 1602. Vedle znaku kardinála Františka z Dietrichsteinu byl na římsu umístěn štítek se znakem Květiny, který tvoří rádllo, krojidlo a sekera. Dietrichsteinův znak je součástí také kamenné kaplice zděných božích muk z roku 1601 postavených v Mírově. Na střední Moravě jsou znaky či značky zakladatelů staveb, ať již se jedná o šlechtice či měšťany, doloženy již v průběhu první poloviny 16. století (BLÁHOVÁ 1999).

Nápisovým legendám je u božích muk z maletínského pískovce většinou vymezena jedna strana kaplice. V případě božích muk v Hynčíně je legenda výjimečně vytesána na dřív toskánského sloupu. U staveb z krupníku bývá nápis umístován na hlavici sloupu, a je-li delší, tak pokračuje na dřívku. Na mladších božích mukách v Jedlí je monogram jejich zakladatele spolu s datací vytesán ze zadní strany soklu. Použitým písmem bývá kapitála, v jednom případě byla použita fraktura a v jednom kombinace kapitály a fraktury. V jazyce nápisových legend převažuje němčina, čeština je doložena pouze na kamenné kaplici zděných božích muk v Mírově. V začátku nápisových legend je přítom k dataci často použito latinského slova ANNO, druhé slovo DOMINI již bývá vynecháno. Vročení bylo provedeno výhradně arabskými číslicemi, v případě některých staveb byl určen také den posvěcení stavby ve tvaru kalendářního data či dne po liturgickém svátku.

Obsahem nápisových legend jsou ustálené dedikační nápisy. Většinou připomínají založení stavby k větší cti a slávě Boží a Panny Marie a uvádějí jména jejich zakladatelů. Motivů k založení těchto staveb však mohlo být více, jedním z nich byla reprezentace stavitele. Založení stavby mohlo být v případě možného obvinění z čarodějnictví motivováno strachem o holý život a snahou se tomuto obvinění veřejným vyznáním pravé víry formou založení religiózní stavby vyhnout. Takovýto motiv mohl mít zakladatel božích muk z roku 1683 v Bludově, kterým byl bludovský farář P. Tomáš František Fojtík. Jiná legenda vypráví, že bludovská muka stojí na místě, kde byl na konci 16. století zavlčen a utracen bludovský farář (BALÍK 2002). V roce 1684 nechal jako doklad své pravé víry a na památku své manželky Marie, která byla rok předtím popravena, postavit boží muka šumperský pláteník Jan Jindřich Pešek z Temenice. Sám však byl ještě téhož roku zatčen, obžalován z čarodějnictví a vězněn do roku 1692, kdy byl jako jedna z posledních obětí čarodějnických procesů na severní Moravě popraven.

Peschkem postavená boží muka bývají nazývána také „Švédský sloup“ – v těchto místech měli švédští vojáci v roce 1643 pochovat padlého švédského důstojníka. Ze svého odkazu nechal boží muka postavit také šumperský měšťan Kašpar Sattler, který byl dalším z nevinných obětí čarodějnických procesů. S použitím božích muk k označení místa posledního odpočinku obyvatel se setkáme v Lukavici, kde byla podle legendy v roce 1664 postavena v místě hromadného hrobu obětí morové epidemie, na jejich místě bylo při stavebních úpravách v 19. století skutečně objeveno mnoho lidských kostí (Farní archiv Zvole). Zajímavá pověst se vztahuje k božím mukám z roku 1683 v Koutech nad Desnou, které nechal postavit žerotínský lesník Kryštof Jakub Zeidler, prý na místě, kde zastřelil posledního jesenického medvěda. Barokní stavba v Pobuči byla postavena jako poděkování Bohu za vyléčení z těžké nemoci.

Soubor sedmnácti dochovaných kamenných božích muk představuje nenahraditelnou součást kulturního dědictví severní Moravy. Většinou se jedná o díla kvalitní kamenické produkce, v případě reliéfní výzdoby některých staveb přesahující až k hodnotné sochařské tvorbě. Působivé stavby mají často díky svému zasazení do volné krajiny výrazný architektonický akcent. Díky svému umístění ve volném prostoru jsou tyto objekty zranitelné. Mnohdy utrpěly neuváženým rozvojem měst a vesnic či necitlivým zemědělským hospodařením, což dokládá zánik tří těchto staveb v minulých desetiletích. Boží muka postavená ke konci 17. století z odkazu šumperského měšťana Kašpara Sattlera stávala do 60. let minulého století v Šumperku na křižovatce ulic Uničovské a Čičákovy (ŠTÁBLOVÁ 2007). V Lukavici jsou doložena dvojice kamenná boží muka z let 1665 a 1693 (Farní archiv Zvole), která byla zničena při zemědělském scelování pozemků a stavbě železniční vlečky. O to větší pozornost je potřeba věnovat dochovaným stavbám.

Následující katalog představuje v chronologickém řazení na území okresu Šumperk dochovaná boží muka. Za pořadovým číslem a datem vzniku následuje název obce, popřípadě v závorce název obce podle současného administrativního členění. Popis památek a přepis jejich nápisových legend vycházel z ustálených přístupů používaných u epigrafických památek. Jednotlivé strany kaplice jsou v popisu očíslovány (1 – 4) a popisovány od čelní strany postupně ve směru chodu hodinových ručiček.

1. | Boží muka z roku 1564 v Mírově

parc. č. 388 na k. ú. Mírov, vedle hlavní cesty obcí (před r. 2008 stávala na parc. č. 188/2)

Na jednom stupni je usazen dvakrát odstupňovaný hranolový dřík. Druhý stupeň je zvýrazněn shora zešíkmenou římsou, římsa se stejným profilem odděluje také samotnou hranolovou segmentovitě završenou kaplici. Kaplici zdobí reliéfy rustikálního charakteru umístěné ve vpadlých obdélných polích představující 1) Malou Kalvárii (s nápisem INRI na kříži v nápisové pásce), 3) Navštívení Panny Marie a 4) Zmrtvýchvstání Krista a 2) pamětní desetiřádkový nápis (Text 1) psaný kapitálou o výšce písma 3,5 – 3,7 cm. Na vrcholu je osazen kovový křížek. U paty dříku jsou z čelní strany dodatečně ve dvou řádcích vytesány nápisy vztahující se k renovaci památky (Text 2). Celková výška stavby vytesané z maletínského pískovce činí včetně kovaného kříže 3,1 m.

Text 1: ANNO 1564 IAR / ICH MERTEN MAI / ENIN VNTER MER / AV HAB DIE STAND / SEVLE GOT DEM / ALMECHTIGEN / ZV LOB VND EHR / AVF-

RICHTEN LASS / EN ZV EINER EW / IGEN GEDECHT.

Překlad 1: Léta (Páně) roku 1564 jsem nechal já Martin Maienin na věčnou památku zbudovat pod Mírovem sloup ke chvále a cti Boha Všemohoucího.

Text 2: Obnoveno L. P. 1951 / 7/(lomítko) 2008.

Na současné místo byla stavba přesunuta až při poslední opravě. Perůtka a kol. (1994: 84) otiskli v seznamu nemovitých kulturních památek fotografii božích muk z roku 1708 na Mírovečku. Samek (1999: 551) stavbu datuje do roku 1584.

2. | Boží muka z roku 1602 v Květině (Mohelnice)

parc. č. 130/1 na k. ú. Květín, po levé straně cesty z Květiny do Slavoňova

Na kamenném soklu čtvercového půdorysu nahoře projmutě zešíkmeném stojí hranolový dřík s okosenými rohy. Pilíř odděluje od kaplice profilovaná římsa nesoucí renesanční štítek se znakem Květiny, který tvoří rádro, krojídlo a sekera. Hranolovitá kaplice je zdobena ve vpadlých polích vytesanými reliéfy 1) Malé Kalvárie a 2) nástroji umučení Ježíše Krista, které představují dűtky, kříž, kopí a tři hřeby zaražené v srdci umístěném u paty kříže. Na zbývajících stranách je vytesán ve 3) vpadlém rámci a 4) vytytém rámci pamětní nápis (Text) psaný kapitálou o výšce písma 4 – 4,5 cm, jednotlivá slova jsou oddělena tečkou, v poli 4) je zbývajícím místem pod nápisem vyplněno stáčenou rozvětvenou vlnovkou. Kaplice je zakončena profilovanou římsou se štítkem s jednoduchým rodovým znakem kardinála Františka z Dietrichsteinu, který představují dva postavené odvrácené vinařské nože položené v kosmo děleném štítě, a kryta projmutou stanovou stříškou s imitací střešní tašky, na kterou přisedá rovnoramenný kříž s rameny zakončenými kuličkami a nápisem na břevnu I•N•R•I•. Výška sloupu vytesaného z maletínského pískovce činí 3,7 m.

Text: I(N) (DE)M • 1602 • / IAR HABE • / ICH VAL(EN)TIN / KLVK • MID • AN / GNETA • MEINER • WIR • TEN • / DISE • ANDACH • / GOD DEM • AL(M)E / CHTIGEN // ZVE • LOB • VND / EHR VND MIR ZVE / ENEM EWIGEN / GE-DECHTNIS • / MACHEN LA / SEN • GOT • SEI • / MID • VNS • ALEN • / AMEN •.

Překlad: V roce 1602 jsem nechal já Valentin Kluk s mou hospodyní Anežkou zbudovat tuto památku Bohu Všemohoucímu ke chvále a cti a mně na věčnou upomínku. Nechť je Bůh s námi se všemi. Amen.

Samek (1999: 550) uvádí, že znak Dietrichsteinů je na římsě mezi dříkem a kaplicí, v popisu reliéfů nezaznamenal postavy Panny Marie a sv. Jana stojící vedle Ukřižovaného. Boží muka uvádějí v seznamu nemovitých kulturních památek Perůtka a kol. (1994: 66).

3. | Boží muka z roku 1662 v Lukavici

parc. č. 21/3 na k. ú. Lukavice na Moravě, u budovy č. p. 51

Na soklu čtvercového půdorysu je usazen hranolový dřík, na který přisedá čtverhranná kaplice o půdorysu stejných rozměrů. Kaplice je zdobena rustikálními reliéfy 1) Malé Kalvárie a 2) nástroji umučení Ježíše Krista představujícími kříž, kopí a žebř. Zadní strana 3) je hladká, na boční straně 4) je vytesán osmiřádkový německy psaný nápis kapitálou o výšce písma 3,3 – 3,5 cm (Text). Na kaplici přisedá stanová stříška s imitací pálené tašky a zespodu profilovaným odstupňovaným přesahem. Na vrcholu

stříšky je čtvercová ploška, na které byl původně umístěn kamenný křížek. Dřík stavby byl zřejmě původně tvořen z více dílů a tedy byl vyšší. Výška stavby vytesané z maletínského pískovce činí 2,1 m.

Text: 1662 / ALLEN GOTT / ES HEILIGEN / ZV EHERN IST DI / ESE SAVLE / AVFGERICHT / WORDEN / BLASIVS STEIGER.

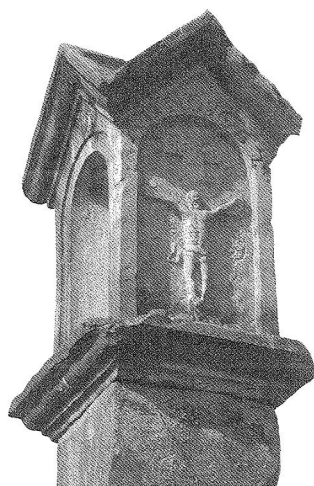
Překlad: Tento sloup byl zbudován roku 1662 ke cti všech Božích svatých. Blažej Steiger.

Stavba nestojí na původním místě (Farní archiv Zvole). V seznamu nemovitých kulturních památek ji publikovali Perůtka a kol. (1994: 78). Samek (1999: 443) tuto stavbu neuvádí. Kaplice je prasklá a zpevněná pomocí desek, které znesnadňují čtení nápisu.

4. | Boží muka z roku 1667 v Úsově

parc. č. 1303 na k. ú. Úsov-město, v poli po levé straně cesty z Úsova do Stavenice

Hranolový sokl je ze čtyř stran zdoben diamanty a zakončen profilovanou římsou, nad kterou je usazen hranolový dřík s výrazně okosenými rohy vytvářejícími osmistranný půdorys. Dřík je zakončen profilovanou římsou. Nese hranolovou kaplici, na které je 1) z čelní strany v mělké nise vytesán rustikální reliéf ukřižování Krista s nápisem I•N•R•I stojící na stylizované skále, nad nikou je nápis psaný kapitálou (Text). Písmeno A je charakteristické stříškou a dolů zalomeným břevnem, číslice 1 je uvedena jako J s tečkou. Na dalších stranách kaplice je 2) hluboká prázdná páskou lemovaná nika, 3) mělká nika vyplněná reliéfem s nástroji umučení Ježíše Krista představující kříž, hůl s houbou, kopí, žebř a důtky a 4) mělká prázdná nika. Celek je zakončen křížovou střechou (vzniklou překřížením dvou sedlových střech) se zespodu profilovaným přesahem, nad kterou se původně tyčil kamenný křížek. Výška stavby vytesané z maletínského pískovce činí 3,6 m.

Vlevo: Kaplice
božích muk z roku
1667 v Úsově.
Foto F. John.

Vpravo: Pilířová
boží muka z roku
1667 v Úsově.
Foto F. John.

Text: ANNO: 1667•.

Překlad: Léta (Páně) 1667.

Stavba je uvedena v seznamu nemovitých kulturních památek (Perůtka a kol. 1994: 149).

5. | Boží muka z roku 1672 v Pobučí (Jestřebí)

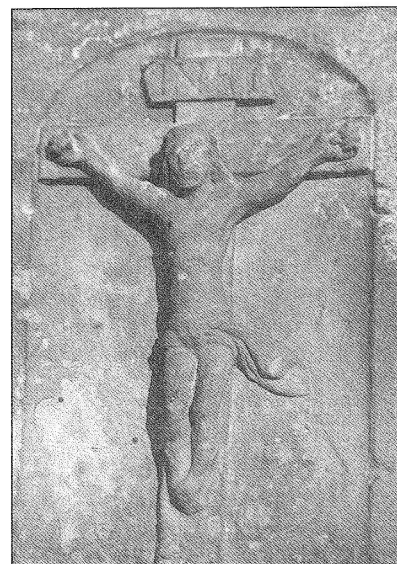
parc. č. 1328/1 na k. ú. Pobučí, vedle cesty obcí

Na hranolovitém soklu stojícím na jednom stupni je osazen toskánský sloup, který nese hranolovou kaplici na jednotlivých stranách zdobenou 1) v mělké nise vytesaným vystoupilým reliéfem ukřižovaného Krista s nápisem INRI v nápisové pásce, 2) v mělké nise vytesaným plastickým monogramem IHS s křížem vyrůstajícím z břevna středního písmene, 3) pamětním osmiřádkovým nápisem psaným frakturou o výšce písma 2 – 5 cm (Text) a 4) v mělké nise vytesaným plastickým monogramem jména MARIA, nad kterým je položeno břevno na středu konvexně prohnuté. Kaplici završuje nad profilovanou římsou umístěná cibulovitá střecha o čtvercovém půdorysu, ze které vyrůstá novodobý jetelový kamenný křížek. Výška sloupu vytesaného z maletínského pískovce činí asi 3,5 m.

Text: Anno 1672 hat / Martin • virtkel vnd / dorothea virkelin • / diß Kreiz gott zů
ehr / verlobt danken ihr / gott auß grosser erkanit • / = heit zür besündheit / geholffen hat.

Překlad: Roku 1672 Martin Virkel a Dorota Virkelová tento kříž zasvětili ke cti Bohu, děkující mu, že jim z velké nemoci pomohl ke zdraví.

Perůtka a kol. (1994: 102) v seznamu nemovitých kulturních památek omylem otiskli fotografii Božích muk v Hynčíně.

Mariánský mono-
gram na kaplici
stavby z roku 1672
v Pobučí.

Vlevo: Reliéf
na kaplici božích
muk z roku 1672
v Pobučí.

Vpravo:
Kaplice božích
muk z roku
1672 v Pobučí.
Foto F. John.

p. č. 1879 na k. ú. Rapotín, Polní 56 (původně na sousedních pozemcích cca 20 m JZ směrem)

Na jednom stupni stojí pilíř tvořený patkou o čtvercovém půdorysu a hranolovým dřikem se sraženými hranami v horní části z boku opatřeným řimsou. Pilíř nese čtyřbokou půlkruhem ukončenou po bocích profilovanou kaplici. Z čelní strany je vytesaná hluboká nika s půlkruhovým zakončením krytá mříží. Na vrcholu kaplice je nízký kruhovitý sokl, ve kterém je druhotně vsazen dvouramenný jetelový kovaný kříž. Pod nikou jsou nad sebou dva vpadlé obdélníkové rámce, v heraldicky pravé části horního rámce je vyryt monogram IHS s křížem vyrůstajícím z reliéfu srdce položeným do dolní poloviny písmene H, v levé části monogram MARIA. V dolním rámci je vyryto vročení dělené monogramem • 1 • 6 • FM • 7 • 8 •. Písmeno M je tvořeno ze dvou částečně překrytých liter A s dolů zalomeným břevnem. Celková výška sloupu vytesaného z krupníku (Gába 1991: 49) činí asi 3,7 m.

7 | Boží muka z roku 1683 v Koutech nad Desnou (Loučná nad Desnou)

parc. č. 135 na k. ú. Kouty nad Desnou, v obci při odbočce z hlavní silnice směrem na Annín

Na jednom stupni je usazen hranolový dřík s výrazně sraženými hranami vytvářejícími osmihranný průřez sloupu. V dolní části dříku je z čelní strany vytesán hluboký obdélný prázdný rámec. V horní části dříku je z čelní strany dvanáctiřádkový nápis (Text 1) psaný kapitálou a frakturou zakončený trojicí teček a pod ní rozetou a ze zadní strany šestiřádkový nápis (Text 2) zakončený vyrytým vlnovkovým ornamentem. Pilíř v minulosti praskl a byl následně svázán ocelovými objímkami, z toho důvodu jsou některé řádky nápisu špatně čitelné. Dřík je zakončen čtverhrannou řimsou a hlavici, nad kterou je čtyřboká půlkruhem ukončená po stranách profilovaná kaplice. Pod nikou je z čelní strany dvouřádkový nápis psaný frakturou a kapitálou, který pokračuje čtyřmi řádky na hlavici (Text 3). Ze zadní strany hlavice je třířádkový nápis psaný kapitálou (Text 4), litery A mají dolů zalomená střední břevna. Z čelní strany je vytesaná mělká nika s půlkruhovým zakončením, ze zadní strany hluboká nika s půlkruhovým zakončením krytá mříží. Výška stavby vytesané z krupníku (Gába 1991: 45) činí asi 3,3 m.

Text 1: Der Ho[f] / [...] / Zierot[N] = / = scheN Herg = / = scheaffeN / VLLERS = / = DORFF, B: / WIESEN = / = BERG / W[aldbesta] / = nder Forst = / = meister:.

Text 2: Seinmang (?) / [...] / Bis Ein / Eivigen / LeebeN / AMEN.

Text 3: ANNO 1683 • DEN / I IVNŸ, Hat diese = // Capellen Lassen auf = / = rich-ten, HERR = / CHristophos Iacob, / Zeidler - .

Text 4: IESVS / MARIA / IOSEPH.

Překlad 3, 1: Léta Páně 1683 1. června nechal tuto kapli zříditi pan Kryštof Jakub Zeidler, lesmistr panských žerotínských lesů ve Velkých Losínách a v Loučné.

Tuto stavbu uvádějí Perůtka a kol. (1994: 64) a Samek (1999: 418).

8 | Boží muka z roku 1683 v Bludově

parc. č. 2522 na k. ú. Bludov, v areálu poutního kostela Božího Těla

Na jednom stupni stojí hranolový jednou odsazený sokl, na který přisedá toskánský sloup z čelní strany opatřený kovanou konzolou k zavěšení nedochované lucerny. Sloup nese nad čtverhrannou deskou hranolovou kaplici s mělkými nikami na třech stranách 1, 3 a 4. Z čelní strany 1) je nika vyplněná reliéfem s motivem monstrance s eucharistií. Z boční strany 2) je vytesán dvouřádkový nápis (Text 1) psaný kapitálou o výšce písma asi 4 – 6 cm. Celek završuje stanová střecha s kovaným křížem na vrcholu. Podle Balíka (2002) byl na božích mukách původně uveden také latinský nápis (Text 2), pravděpodobně na některém z obrázků vložených v nice. Celková výška sloupu vytesaného z maletínského pískovce včetně kovaného kříže činí asi 3,8 m.

Text 1: ANNO / 1683.

Text 2: SVB A.(DMODVM) R.(EVERENDO) D.(OMINO) T.(HOMA) F.(RAN-CISCO) F.(OJTIK) P.(AROCHO) B.(LUDOVIENSI) E.(RECTUM).

Překlad 2: Postaveno za důstojného pána Tomáše Františka Fojtíka faráře bludovského.

Boží muka jsou uvedena v seznamu nemovitých kulturních památek (PERŮTKA A KOL. 1994: 14), historii stavby se podrobněji zabýval Balík (2002).

9. | Boží muka z roku 1684 v Šumperku

Vlastivědné muzeum Šumperk (původně po levé straně staré cesty mezi Šumperkem a Bludovem)

Boží muka tvoří čtyřhranný dřík s kaplicí. Výzdobu čtyřhranné kaplice se stanovou stříškou tvoří 1) ve vpadlém rámci a mělké nice reliéf ukřižovaného Krista na kříži s nápisem INRI (výška 40 cm, 3) v mělké nice vytesaný plastický mariánský monogram tvořený prvními třemi písmeny jména MARIA, kdy k levému dříku velkého M přisedá menší A a k pravému dříku retrogradní R; nad monogramem je položeno břevno na středu konvexně prohnuté a 4) v mělké nice umístěný plastický monogram IHS s patriarším křížem vyrůstajícím ze středu břevna písmena H. Na zbývajících straně 2) je osmiřádkový nápis psaný kapitálou (Text) o výšce písma 2,5 cm, k zvýraznění začátků některých slov jsou použity větší litery výšky 3,5 cm, při spojení I a E je písmeno I, které v dříku písmene E zcela zaniká, zdůrazněno tečkou nad dříkem. Na kamennou stříšku nasedá kovový patriarší kříž, který zřejmě roku 1921, kdy stavba spadla při bouři a byla opravena na náklady dr. Johanna Rottera, nahradil původní kamenný křížek.

Text: A[NN]O 16[84] HAD / HEINRICH PESCH / KA VON HERMSDO / RFF DISE CABELE / GOTT VND VNSE(REN) / LIEBEN FRAYHEN / ZV ERN LASEN AVF / SEZEN.

Překlad: Roku 1684 nechal zříditi Jindřich Peška z Temenice tuto kapli ke cti Bohu a naší milované Paní.

Stavba je v současné době deponovaná, pískovcová kaplice je dnes součástí expozice Vlastivědného muzea v Šumperku.

10. | Boží muka z roku 1686 v Lukavici | parc. č. 894/7 na k. ú. Lukavice na Moravě, v polní trati zvané Šanovská vedle dnes rozorané cesty na Libivou

Na jednom stupni stojí krychlovitý sokl nahoře projmutě zešíkmený, který nese hranolový dřík s okosenými rohy. Na dříku byl dodatečně vysekán neumělý nápis 1883 vztahující se k opravě stávby. Kaplice dnes chybí, nízká stanová stříška nahoře s ploškou k osazení nedochovaného kamenného křížku je spadená. Jedná se o boží muka zmiňovaná v soupisu pořízeném před rokem 1894 (Farní archiv Zvole), která měla na kaplici dedikační nápis (Text). Popis zbývajících stran kaplice, na kterých lze předpokládat reliéfní výzdobu, nebyl zaznamenán. Soupis se dále zmiňuje o tom, že boží muka byla „před několika lety obcí opravena“.

Text: 1686 GEORG STEIGER ERBRICHTER ZU LUKAWETZ DIESE CAPELLE GOTT ZU EHREN UND UNSER LIEBENE FRAUEN LASSEN AUFSETZEN

Překlad: Roku 1686 nechal tuto kapli Bohu a naší milované Paní ke cti zříditi Jiří Steiger, dědičný rychtář v Lukavici.

Samek (1999: 443) tuto stavbu neuvádí.

11. | Boží muka z roku 1686 v Hrabíšíně
parc. č. 1971 na k. ú. Hrabíšín, za obcí po pravé straně cesty do Dlouhomilova

Ze země vyrůstá čtverhranný dřík se sraženými hranami (podstavec či stupeň je zakryt zeminou). Sloup nese čtyřbokou půlkruhem ukončenou po bocích profilovanou kaplici. Z čelní strany je vytesaná nika s půlkruhovým zakončením krytá novodobou mřížkou. Na vrcholu kaplice je nízký hranolový sokl, ve kterém byl druhotně vsazen kovaný patriarchší kříž s insigniemi umučení dnes nezvěstný. Pod nikou je dvouřádkový nápis (Text 1) o výšce písma 6 cm v prvním řádku a 2,8 – 3 cm v dalších řádcích. Ze středu vypouklého dříku písmene H ve slově IHS vyrůstá kříž. Na dříku se nachází množství vyrytých monogramů, letopočtů a zkratek (Text 2). Výška sloupu z krupníku (GÁBA 1991: 45) činní asi 3 m.

Text 1: • I • HS MARIA / • G • R • B • M • I • V • / A • N • NO 16 • 8 • 6 •

Text 2: 1) † / I . N . C . / I . K . B . / I . K . / H • E // 2) D . K / G 8 / 1700 / I . G . V . V : D 2 / R A . 7 / • E • R • V V / i j 1776 // 4) R . R .

Perůtka a kol. (1994: 28) v popisu této stavby uvádějí, že se jedná o empírovou kamenickou práci z roku 1820 stojící při polní cestě – došlo zřejmě k záměně s jinou památkou. Samek (1994: 544) v popisu uvádí, že na vrcholu je kovaný patriarchší kříž s insigniemi umučení, ten je dnes nezvěstný.

Foto F. John.

12 | Boží muka z roku 1699 v Šumperku

2148/1 na k. ú. Šumperk, Nové Domky (původně v Šumperku na ulici Příčné, parc. č. 1645/1 o. p.)

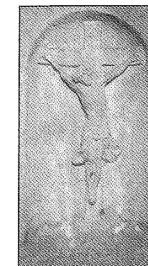
Na jednom betonovém stupni stojí čtyřboký pískovcový sloup, který nese původní čtyřbokou půlkruhem ukončenou po bocích profilovanou kaplici z krupníku. Z čelní strany

je vytesaná nika s půlkruhovým zakončením krytá mříží. Pod nikou je čtyřřádkový německý nápis psaný kapitálou o výšce písma 2,5 – 3 cm (Text), zbývajcí řádky zřejmě pokračovaly na nedochovaném dříku. V nápisu je iniciála a některá počáteční písmena z důvodu usnadnění čtení nápisu bez mezer mezi slovy vyšší, písmeno I je s tečkou. Po stranách niky byly dodatečně vyřity iniciály E a K. Kaplici završuje z kruhovitěho soklu vyrůstající nepůvodní kovaný kříž na patě zdobený motivem srdce a hřebů. Celková výška sloupu vytesaného z maletínského pískovce a krupníku spolu s křížem činí asi 2,5 m.

Text: ANNO 1699 DEN 7. OCTOBER / ZV GROSSERER EHRE GOTTES VND / MARIAE IST DIE KAPEL AVF / GESEZET WORDEN VON

Překlad: Tato kaple je postavena dne 7. října roku 1699 od... k větší cti Boží a (Panny) Marie.

Kaplice je jediným pozůstatkem původních božích muk, která stávala v Šumperku na ulici Příčné. Již v tomto místě byl zřejmě původní dřík z krupníku vyměněn za pískovcový. Na současné místo byla stavba postavena v roce 2009. Stavba byla navržena za prohlášení kulturní památkou (ŠTÁBLOVÁ 2007).

Reliéf na kaplici božích muk z roku 1703 v Hynčíně.

13. | Boží muka z roku 1700 ve Velkých Losinách

parc. č. u 423/1 na k. ú. Velké Losiny; u domu č. p. 360

Na jednom vyšším stupni stojí sloup s válcovitým dříkem s entazí (rozšířením ve třetině výšky), s krychlovitou patkou a hranolovou nahoru konicky se zužující hlavici, oddělenými prstenci. Na hlavici přisedá čtyřboká půlkruhem ukončená po bocích profilovaná kaplice. Z čelní strany je vytesaná hluboká nika s půlkruhovým zakončením s otvory po mříži. Na vrcholu kaplice je nízký kruhovitý sokl, ve kterém byl druhotně vsazen nedochovaný patriarchší kovaný kříž. Výška sloupu vytesaného z krupníku (GÁBA 1991: 45) činní asi 3,7 m.

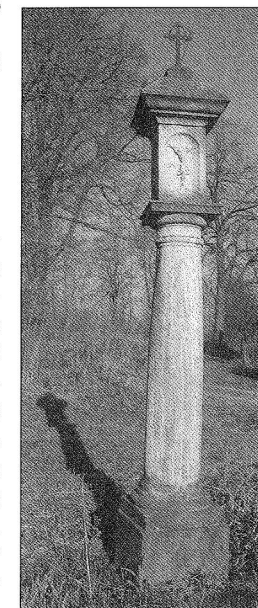
Perůtka a kol. (2004: 159) stavbu datují do roku 1700, Lněničková a Jašš (2005: 18 – 19) tento údaj přebírají.

14. | Boží muka z roku 1703 v Hynčíně

parc. č. 5290/5 na k. ú. Hynčín, těsně za obcí po pravé straně silnice do Maletína

Na kamenném odstupňovaném soklu je usazen toskánský sloup, který se směrem nahoru zužuje, na jehož čelní straně je vytesán osmiřádkový nápis (Text) psaný kapitálou o výšce písma 4 – 6 cm, první písmena slov jsou pro snadnější čitelnost textu zvětšena, při spojení I a E je písmeno I, které v dříku písmena E zcela zaniká, zdůrazněno tečkou nad dříkem. Sloup nese nad čtvercovou deskou hranolovou kaplici s mělkými nikami, které vyplňují kvalitní reliéfy 1) Krista na kříži s nápisem IN / RI přímo na trámu kříže, 2) Panny Marie, 3) sv. Josefa a 4) sv. Jana Evangelisty. Na kaplici je usazena výrazná stanová stříška se zespodu profilovaným přesahem, na jejímž vrcholu je druhotně umístěn kovový kříž s atributy umučení Ježíše Krista. Celková výška sloupu vytesaného z maletínského pískovce spolu s křížem činí asi 3,5 m.

Text: A:(NNO) 1703 HAT GOTT / VNDT MARIA ZV LOB / VNDT EHR • IOANNES / SIGEL SCHAFFER / ZV HANTZENDORF / VNDT

Sloupková boží muka z roku 1703 v Hynčíně.
Foto F. John.

SEIN WEIB / VKSVLA DIESE SAVLE / SEIZEN LASSEN.

Překlad: Tento sloup nechali postavit roku 1703 Bohu k chvále a cti šafář v Hynčíně Jan Sigel a jeho žena Uršula.

Perůtka a kol. (1994: 40) v katalogu omylem otiskli fotografii božích muk v Pobuči. Stavbu uvádí Samek 1994: 582.

15. | Boží muka z roku 1707 v Květině (Mohelnice)

parc. č. 123 na k. ú. Květín, po levé straně bývalé úvozové cesty ze Slavoňova do Květína

Na jednom stupni je usazen krychlovitý sokl, který nese kamenný toskánský sloup nesoucí čtverhrannou desku a nad ní hranolovou kaplici. Kaplice je zdobena kvalitními hlubokými reliéfy umístěnými ve vpadlých rámcích představujícími 1) Krista na kříži s nezřetelným nápisem INRI, 3) sv. Floriána a 4) žehnajícího sv. biskupa bez atributu. Ze zbývajících stran kaplice 2) je ve vyřtém rámci vytesán osmířádkový nápis kapitálou o výšce písma 2,8 – 3,2 cm (Nápis). K zvýraznění oddělení některých slov je použito čárky, jako spojovník slova rozděleného do dvou řádků je jednou použito dvou čárek nad sebou. Ve třetím řádku jsou některá písmena z důvodu ušetření místa spojena, písmena Í jsou s tečkou. Vrchol kaplice je rozšířen profilovanou římsou, nad kterou se tyčí masivní jetelový kamenný kříž, který je z čelní strany po obvodu lemován páskou a na středu zdoben reliéfem srdce se třemi zaraženými hřebíky. Výška sloupu vytesaného z maletínského pískovce činí 3,7 m.

Nápis: 1707 / HAT ÍACOB / EHRENPERGER / NACHTBAR / ÍN SCHÍTZEN / DORF, DÍESE / SAULEN, SET= / ZEN, LASSEN.

Překlad: Tento sloup nechal roku 1707 zřídít Jakub Ehrenperger soused ve Slavoňově.

Perůtka a kol. (1994: 119) a Samek (1999: 443) uvádějí, že stavba stojí na katastru Slavoňova. Reliéf Ukřižovaného popisuje Samek jako Malou Kalvárii.

16. | Boží muka z roku 1708 v Mírově

parc. č. 59/2 na k. ú. Míroveček, vedle cesty

Na jednom stupni je usazen krychlovitý sokl, který přes vypouklou římsu přechází do hranolového sloupu s okosenými hranami završenému profilovanou římsou. Sloup nese hranolovou kaplici, na které je z čelní strany 1) vytesána mělká prázdná nika, pod kterou je obdélný vyřtý rámeček ohraničující nápisovou legendu. Samotný nápis (Text) začíná vrocením v horních rozích kaplice a pokračuje čtyřřádkovým nápisem psaným kapitálou o výšce písma 3 cm umístěném ve zmíněném rámci. Jako znamének je k oddělení některých slov použito čárek, k rozdělení slova je použito dvou čárek nad sebou. Písmeno A se vyskytuje ve dvou variantách s rovným a dolů zalomeným břevnem, písmeno I ve variantách s tečkou a bez tečky. Spojení písmen AV je vyznačeno čárkou položenou do V. Zbývajících stran kaplice jsou zdobeny ve vpadlých rámcích vytesanými 2) plastickým monogramem IHS provedeným zdobným písmem s křížkem vyrůstajícím ze středu břevna písmena H, 3) reliéfem ukřižovaného Krista na skále a 4) plastickým monogramem MARIA. Celek završuje nízká stanová stříška se zespodu profilovaným přesahem, z jejíhož středu vyrůstá kovaný jetelový kříž. Celková výška sloupu vytesaného z maletínského pískovce včetně kovaného kříže činí 3,4 m.

Text: 1708 (muka) 08 // HAT, ADAM / IAIA DIESE, SAV = / LEN, SEIZEN / LASSEN.

Překlad: Tento sloup nechal roku 1708 zřídít Adam Iaia.

Perůtka a kol. (1994: 84) v katalogu otiskli fotografii Božích muk z roku 1564 v Mírově.

Stavbu uvádí také Samek (1999: 551).

17. | Boží muka z roku 1860 v Jedlí

parc. č. 504 na k. ú. Jedlí, na horním konci obce, vedle silnice z Drozdova

Na jednom stupni stojí hranolový sokl, který je ze zadní strany opatřen dvouřádkovým nápisem (Text) s monogramem a vrocením. Iniciály jsou provedeny zdobným typem psacího písma, výška liter a číslic je 6 cm kromě číslice 6, která je mírně převýšená. Na podstavci je usazen toskánský sloup nesoucí hranolovou kaplici završenou sedlovou stříškou se čtvercovým soklíkem na středu hřebene, ve kterém je druhotně vsazen kovaný jetelový křížek. Ve štítě je z čelní strany vpadlý rámeček vyplněný novodobým obrázkem. Sloup byl u paty zalit betonovým navýšením o půdorysu soklu, které zakrývá spodní prstenec. Celková výška stavby zbudované z maletínského pískovce činí včetně kříže asi 3,5 m.

Text: J. E. T. / 1860.

Stavba je uvedena v seznamu nemovitých kulturních památek (PERŮTKA A KOL. 1994: 52).

Prameny a literatura:

BALÍK, S. (2002): Postaveno ku cti a chvále Boží – Bludovské kapličky, sochy, kříže a Boží muka. Severní Morava, sv. 84, s. 9 – 26.

BLÁHOVÁ, Z. (1999): Nejstarší boží muka na Olomoucku. In HLOBIL, I. – PERŮTKA, M.: Od gotiky k renesanci – výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1550. Sv. 3, Olomoucko, s. 393 – 395.

Farní archiv Zvole. Záznam všech v obvodu farnosti Zvolské stávajících křížů, soch a Božích muk. Pořízen před rokem 1894.

GÁBA, Z. (1991): Materiál památkově chráněných plastik na šumperském okrese. Severní Morava, sv. 62, s. 41 – 52.

JOHN, F. – PÁTEK, A. (2005): Drobné sakrální památky Zábřeha a okolí. Město Zábřeh.

KOLEKTIV (1997): Kamenné kříže Čech a Moravy. Argo Praha.

LANG, A. (1961): Smírčí kříže, zvané též cyrilometodějské, a pamětní kameny na Zábřežsku. Zprávy vlastivědného ústavu v Olomouci, s. 7 – 11.

LNĚNÍČKOVÁ, J. – JAŠŠ, R. (2005): Drobné sakrální památky Velkých Losin, Bukovic, Horního Bohdíkova, Ludvíkova, Maršíkova a Žárové. Historická ročenka Velké Losiny 2004, s. 14 – 66.

PALOUŠOVÁ, Z. (2009): Kamenná boží muka v jižních Čechách a přilehlé Moravě. Národní památkový ústav České Budějovice, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích.

PERŮTKA, M. A KOL. (1994): Seznam nemovitých kulturních památek okresu Šumperk. Památkový ústav Olomouc.

- SAMEK, B. (1994): Umělecké památky Moravy a Slezska: díl I. Academia Praha.
- SAMEK, B. (1999): Umělecké památky Moravy a Slezska: díl II. Academia Praha.
- ŠORM, A. – KRAJČA, A. (1939): Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě – příspěvky k studiu barokní kultury. Praha.
- ŠTÁBLOVÁ, J. (2007): Návrh na prohlášení věci za nemovitou kulturní památku [boží muka v Šumperku]. Rukopis. Archiv autora.
- ZAPLETAL, M. (1962): Rod Půhončích na severní Moravě. Severní Morava, č. 8, s. 31 – 38.

Die Steinmartersäulen im Bezirk Šumperk (Mährisch-Schönberg)

Zusammenfassung

Aus dem Stein gemeißelte Martersäulen sind bei uns die ältesten Dokumente der religiösen Architektur in der Landschaft. Den ältesten Martersäulen finden wir in Mírov (Mürau) im Bezirk Šumperk (Mährisch-Schönberg), der im Jahre 1564 erbaut wurde. Die größte Popularität haben sie im letzten Drittel des 17. Jahrhunderts und am Anfang des 18. Jahrhunderts gewonnen. Die Mehrheit der Martersäulen befindet sich im südlichen Teil des Bezirkes, in einem Gebiet, das unter dem Einfluss der Bischofsburg war. Den direkten Einfluss der bischöflichen Herrschaft auf die Errichtung dieser Denkmäler zeigen die Anzeichen von Kardinal Franz von Dietrichstein auf den Martersäulen in Mírov (Mürau, 1601) und Květin (Kwittein, 1602). In den folgenden Jahrhunderten wurden diese Gebäude vermutlich die Inspiration für die Gründung der anderen Martersäulen der wohlhabenden Bevölkerung Mírov und seiner Umgebung. Der Ausgangsstoff für ihre Konstruktion war Moleteiner Sandstein. Das zweite Gebiet, wo diese Denkmäler stärker vertreten sind, ist das Tal des Flusses Desna (Tesstal) von Winkelsdorf bis zur Stadt Šumperk. Die Bildstöcke wurden hier im Rahmen der Hexenprozesse gebaut – entweder als Beweis des wahren Glaubens der Bauherren, der sie eigentlich vor inquisitorische Kommission schützen sollte, oder in Erinnerung an die unschuldigen Opfer. Die Martersäulen für die Dörfer im Tesstal wurden aus Topfstein geformt. Die Gestalter, die aus dem Moleteiner Sandstein gearbeitet sind, haben das Kapitäl an allen vier Seiten mit Reliefs verziert, meist mit deutschen dedizierten Inschriften oder flachen Nischen, in die zusätzlich auf Holz oder Blech gemalte Bilder platziert wurden. Die Steinmetze, die mit Topfstein gearbeitet haben, haben tiefe Nischen in vierseitigen Halbkreis auf den Seiten des profilierten Kapitäls gehaut, in die später Holzskulpturen der Heiligen oder religiöse Szenen gelegt wurden. Bei den Martersäulen aus dem Moleteiner Sandstein stellen die Szene von Kalvarienberg oder der gekreuzigte Christus die häufigsten Motive dar. Weniger häufig sind die anderen figuralen Reliefs der Heiligen (St. Joseph, St. Florian, der segnende Bischof) oder andere biblische Szenen (das Treffen der hl. Maria mit hl. Elizabeth und die Auferstehung Christi). Ein offmaliges Thema sind die Leidenswerkzeuge Christi (die Arma Christi) und Monogramme IHS und MARIA. In einem Fall ist das Relief der Monstranz mit der Eucharistie auf dem Kapitäl eingehaut.